

Over rijke en arme gemeenten

In de media verschijnen geregeld lijstjes van rijke en arme gemeenten. Aan de hand van de recentste inkomensstatistieken schetst *Lokaal* de huidige situatie.

TEKST JAN LEROY

Wie het over 'rijke' of 'arme' gemeenten heeft, bedoelt doorgaans niet het bestuur zelf dat er al dan niet warmjes inziet. Meestal slaat dat epitheton op de inwoners, maar ook dan is het onzorgvuldig. Er zijn immers geen of nauwelijks data beschikbaar over het vermogen (de rijkdom dus) van de inwoners van elke gemeente. Wat we wel hebben zijn gegevens over de aangegeven en dus belastbare inkomens die op het grondgebied van elke gemeente worden verdiend. Voor gemeenten leveren die niet alleen belangrijke informatie over de bevolkingsamenstelling, maar ook over een onderdeel van hun fiscale draagkracht. Via de aanvullende belasting op de (federale en Vlaamse) personenbelasting dragen die inkomens immers bij aan gemiddeld 17,6% van de gemeentelijke exploitatie-ontvangsten.

Inkomen per inwoner

In 2013 bedroegen de totale verdiende inkomens in het Vlaamse Gewest 116,4 miljard euro. Per inwoner, ongeacht of die werkte of niet, komt dat uit op 18.163 euro. Ter vergelijking: in Wallonië bedroeg het gemiddelde inkomen per inwoner 16.104 euro, in Brussel 13.525 euro en in heel België 17.019 euro. Vlaanderen is dus duidelijk het gewest met gemiddeld de hoogste inkomens.

Maar ook binnen Vlaanderen zijn er verschillen tussen de gemeenten. Dat blijkt duidelijk uit tabel 1, met telkens de vijf gemeenten met de hoogste en laagste inkomens per inwoner. De hoogste inkomens worden verdiend in gemeenten in de

Welk inkomen?

In dit artikel wordt met 'inkomen' steeds het netto belastbaar inkomen bedoeld, dat berekend wordt op basis van de aangiften in de personenbelasting. Het gaat dus om de beroepsinkomsten, vervangingsinkomens, pensioenen, dividenden, het kadastraal inkomen en onderhoudsuitkeringen, verminderd met de aftrekbare uitgaven.

ruime rand rond enkele grotere steden. De laagste inkomens vinden we in de Westhoek, Maasmechelen (een ex-mijn-gemeente) en Ronse (een gemeente met een belangrijk industrieel verleden).

De in Vlaanderen verdiende inkomens lagen in 2013 ongeveer 43,8% hoger dan in 2003. Per inwoner uitgedrukt was de stijging uiteraard kleiner (34,5%), want het aantal Vlamingen nam in die periode ook toe. In dezelfde periode bedroeg de inflatie net geen 25%, zodat de reële groei van de verdiende inkomens over tien jaar uitkwam op 15% en die van de inkomens per inwoner op 7,6%. Per jaar betekent dit een stijging met respectievelijk 1,41% en 0,74%.

Ook wat die evolutie betreft, zijn er belangrijke verschillen tussen de Vlaamse gemeenten. Die hebben we opgenomen in tabel 2. De sterkste groeiers zien we bij gemeenten met een inkomen per inwoner dat lager ligt dan het Vlaamse gemiddelde.

Tabel 1: hoogste en laagste inkomens per inwoner (2013)

Gemeente	Inkomen per inwoner
Sint-Martens-Latem	25.663
Keerbergen	24.735
Hove	24.280
Oud-Heverlee	24.122
De Pinte	24.058
Vlaanderen	18.163
Alveringem	14.772
Maasmechelen	14.674
Ronse	14.663
Vleteren	14.635
Mesen	12.829

Tabel 2: sterkste en zwakste groei van de inkomens per inwoner (2003-2013)

Gemeente	Inkomen per inwoner Groei 2003-2013	Inkomen per inwoner (2013)
De Panne	60,0%	17.852
Heuveland	57,0%	15.344
Lo-Reninge	57,0%	14.964
Voeren	54,8%	16.256
Alveringem	54,5%	14.772
Vlaanderen	34,5%	18.163
Zaventem	21,7%	17.968
Wemmel	20,9%	20.308
Antwerpen	20,3%	15.050
Vilvoorde	19,5%	16.729
Machelen	14,7%	16.013

De sterkste toename van de betaalde personenbelasting per inwoner vinden we in enkele landelijke gemeenten.

Zij komen op die manier wat dichterbij het Vlaamse gemiddelde, maar blijven er allemaal nog (ruim) onder.

Zij groeien dus naar dat gemiddelde toe. De traagste groeiers zitten, op Wemmel na, ook allemaal onder het Vlaamse gemiddelde inkomen per inwoner. Hun afstand tot de gemiddelde waarde stijgt dus. Behalve Antwerpen liggen deze gemeenten allemaal in de rand rond Brussel. Opmerkelijk is dat de inkomens per inwoner in elf Vlaamse gemeenten (waaronder de vijf vermelde) tussen 2003 en 2013 minder groeiden dan de inflatie in dezelfde periode (die 25% bedroeg), en dus in reële termen daalden.

Personenbelasting

Nog relevanter voor de gemeentefinanciën dan de verdiende inkomens op het grondgebied is natuurlijk wat die inwoners aan personenbelasting betalen. Op die personenbelasting heffen de gemeenten – op De Panne, Knokke-Heist en Koksijde na – immers een aanvullende belasting, de APB. Het systeem van progressieve tarieven in de personenbelasting leidt ertoe dat als de verdiende inkomens per inwoner in gemeente A 10% boven die in gemeente B liggen, de betaalde personenbelasting in A meer dan 10% hoger dan die in B zal uitkomen.

De in Vlaanderen geïnde personenbelasting (zonder de gemeentelijke APB) bedroeg voor aanslagjaar 2014 (inkomens 2013) 26,3 miljard euro of 4104 euro per inwoner. De belastingdruk (de personenbelasting in procent van het belastbaar inkomen) bedroeg dus 22,6%. Tien jaar eerder werd er voor aanslagjaar 2004 (inkomens 2003) in Vlaanderen een bedrag van 19,2 miljard euro aan personenbelasting geïnd of 3200

euro per inwoner. Toen bedroeg de belastingdruk 23,7%, dus iets meer.

In tabel 3 hebben we de Vlaamse gemeenten met de hoogste en de laagste personenbelasting per inwoner opgenomen. Voor alle duidelijkheid, het gaat telkens om de bedragen zonder de gemeentelijke aanvullende personenbelasting. Bij de top vijf komen dezelfde gemeenten terug als in tabel 1, maar in een andere volgorde. Onder aan de rangschikking zien we alleen Maasmechelen en Mesen opnieuw verschijnen. Verder komen Kinrooi, Hamont-Achel en Baarle-Hertog in de plaats van Alveringem, Ronse en Vleteren. Wellicht niet toevallig zijn er bij de vijf gemeenten met de laagste personenbelasting per inwoner vier die grenzen aan Nederland. Het inkomen van een aantal van hun inwoners wordt niet of slechts beperkt in België belast, en dat verzwakt dus de fiscale draagkracht van de betrokken besturen.

Bij de vergelijking van tabel 1 (inkomen per inwoner) met tabel 3 (personenbelasting per inwoner) is ook het effect van de progressieve belastingtarieven goed te zien. Het inkomen per inwoner in Sint-Martens-Latem ligt ongeveer dubbel zo hoog als dat in Mesen, terwijl de betaalde personenbelasting er ruim 4,1 keer hoger ligt. Uiteraard gelden die verschillen ook voor de opbrengst van 1% APB per inwoner.

In tabel 4 bekijken we de belastingdruk (personenbelasting op inkomen) per gemeente. De vermelde gemeenten zijn groten-deels dezelfde als in tabel 3.

Tabel 3: de hoogste en de laagste personenbelasting per inwoner (zonder APB) (2013)

Gemeente	Personenbelasting per inwoner
Sint-Martens-Latem	7240
De Pinte	6739
Keerbergen	6699
Oud-Heverlee	6682
Hove	6467
Vlaanderen	4104
Kinrooi	2433
Maasmechelen	2400
Hamont-Achel	2279
Baarle-Hertog	1811
Mesen	1755

Tabel 4: de hoogste en laagste belastingdruk personenbelasting (zonder APB) (2013)

Gemeente	Belastingdruk personenbelasting
Sint-Martens-Latem	28,2%
De Pinte	28,0%
Oud-Heverlee	27,7%
Wezembeek-Oppem	27,3%
Herent	27,2%
Vlaanderen	22,6%
Lanaken	15,7%
Kinrooi	15,7%
Hamont-Achel	14,8%
Mesen	13,7%
Baarle-Hertog	12,2%

De federale taxshift kan neerkomen op een daling van de belastingbasis met ruim 8%. In gemeenten die hun APB-tarief niet wijzigen zal dit tot een minder snelle groei of misschien een afname van de APB-inkomsten leiden.

Tabel 5: de hoogste en laagste groei van de personenbelasting per inwoner (zonder APB)(2003-2013)

Gemeente	Personenbelasting per inwoner Groei 2003-2013	Personenbelasting per inwoner (2013)
Alveringem	51,2%	2718
De Panne	50,3%	3384
Houthulst	50,1%	2999
Wingene	46,4%	3497
Sint-Laureins	46,1%	3611
Vlaanderen	28,3%	4104
Drogenbos	13,6%	3488
Wemmel	13,4%	5297
Antwerpen	10,6%	3134
Machelen	6,0%	3564
Mesen	4,4%	1755

Tot slot gaan we ook na hoe de personenbelasting per inwoner geëvolueerd is tussen 2003 en 2013. Die gegevens hebben we opgenomen in tabel 5. De sterkste toename van de betaalde personenbelasting per inwoner vinden we in enkele landelijke gemeenten. Zij komen op die manier wat dichterbij het Vlaamse gemiddelde, maar blijven er allemaal nog (ruim) onder. Bij de traagste groeiers zien we de besturen uit tabel 2 deels terugkomen, met Drogenbos en Mesen als nieuwe namen. Van die vijf gemeenten kent alleen Wemmel een opbrengst uit de personenbelasting die ruim boven het Vlaamse gemiddelde zit. De andere vier besturen zien door de trage groei hun afstand met de rest van de gemeenten alleen maar groter worden. De stijging tussen 2003 en 2013 zit er overigens flink onder de inflatie die in dezelfde periode zoals gezegd ongeveer 25% bedroeg. In totaal 41 Vlaamse gemeenten kenden trouwens een negatieve reële groei van de personenbelasting per inwoner.

Onzekere toekomst

Met de vaststelling dat de verdiende inkomens in de Vlaamse gemeenten nogal wat verschillen vertonen, trappen we een open deur in. Door de aanvullende personenbelasting die geheven wordt op een personenbelasting met progressieve tarieven, leiden die verschillen echter tot sterk uiteenlopende

cijfers wat betreft de gemeentelijke fiscale draagkracht. Het Gemeentefonds corrigeert dit een stuk, maar onvoldoende om de ongelijkheden helemaal weg te werken.

Verder hebben we ook vastgesteld dat, bekeken over tien jaar, deze gegevens op een sterk uiteenlopende manier evolueren: er zijn besturen met een sterke inkomensgroei en andere waar daar veel minder sprake van is.

Voorspellingen maken voor de eerstvolgende jaren wordt zeer moeilijk. Aanslagjaar 2014 (gebaseerd op de inkomens van 2013) was het laatste waarin alleen de federale overheid de regels voor de personenbelasting en dus de fiscale basis voor de gemeentelijke aanvullende personenbelasting bepaalde. Vanaf aanslagjaar 2015 wordt die APB berekend op de som van de federale en de Vlaamse personenbelasting. De fiscale basis kan dus meer beginnen te schommelen, omdat twee overheden er invloed op kunnen uitoefenen.

Verder keurde de federale regering in de loop van 2015 de principes van een zogenaamde taxshift goed, waardoor het federale deel van de personenbelasting (en bij gelijkblijvend beleid ook het Vlaamse) de komende jaren zal dalen. Exacte berekeningen zijn er nog niet, maar bij voor de rest ongewijzigde omstandigheden kan dit neerkomen op een daling van de belastingbasis met ruim 8%. Gemeenten die hun eigen APB-tarief gelijk houden, zullen dus geconfronteerd worden met een minder snelle groei of misschien zelfs een afname van hun APB-inkomsten. Een bijkomende factor van onzekerheid zijn uiteraard de zogenaamde terugverdieneffecten, de gevolgen dus van het feit dat door de belastingverlaging meer mensen aan de slag gaan en via hun inkomen bijdragen tot de belastingbasis. Of het zo ver komt, valt nog af te wachten. ■

Jan Leroy is directeur bestuur van de VVSG

Meer weten?

Elke gemeente kan de eigen inkomensstatistieken raadplegen op http://economie.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/arbeid_leven/fisc/ > Fiscale statistiek van de inkomens - 2005-2013 > Tabel C.